

ULUSLARARASI İSLAMİ FİNANS KURUMLARI VE TÜRKİYE

Editör

Prof. Dr. İbrahim Güran Yumuşak

ULUSLARARASI İSLAMİ FİNANS KURUMLARI ve TÜRKİYE

Editör: Prof. Dr. İbrahim Güran Yumuşak

Yayın No.:

İktisat No.:

ISBN:

E-ISBN:

Basım Sayısı: 1. Basım, Aralık 2021

© Copyright 2021, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ. SERTİFİKA NO.: 40340

Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir.

Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Nobel Yayın Grubu, 1984 yılından itibaren ulusal ve 2011 yılından itibaren ise uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte ve yayınladığı kitaplar, ulusal ve uluslararası düzeydeki yükseköğretim kurumları kataloglarında yer almaktadır.

Genel Yayın Yönetmeni: Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-

Genel Yayın Koordinatörü: Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Sayfa Tasarım: Samet Tekin -samet@nobelyayin.com-

Redaksiyon: Süleyman Gezgin -suleyman@nobelyayin.com-

Kapak Tasarım: Lale Yalçın -laleenobel@gmail.com-

Görsel Tasarım Uzmanı: Mehtap Yürümez -mehtap@nobelyayin.com-

Baskı Sorumlusu: Yavuz Şahin -yavuz@nobelyayin.com-

Baskı ve Cilt:

Kütüphane Bilgi Kartı

Yumuşak, İbrahim Güran.

Uluslararası İslami Finans Kurumları ve Türkiye / Editör: İbrahim Güran Yumuşak

1. Basım, X + 488 s., 16x23,5 cm. Kaynakça var, dizin yok.

ISBN:

E-ISBN:

1.

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.

Adres: Bahçekapı Mh. 2465 Sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat, Şaşmaz/ANKARA

Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65 - **Sipariş:** siparis@nobelyayin.com-

E-Satış: www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com / www.atlaskitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa Basım Dağıtım, Arasta, Arkadaş Kitabevi, D&R Mağazaları, Dost Dağıtım, Ekip Dağıtım, Kida Dağıtım, Kitapsan, Nezih Kitabevleri, Pandora, Prefix, Remzi Kitabevleri

Prof. Dr. Arif ERSOY ve Prof. Dr. Sabri ORMAN

Hocalarımızın Aziz Hatıralarına

İthaftır...

TAKDİM VE İTHAF

Türkiye’de ilk defa açılan İslam Ekonomisi ve Finans Bölümü, 2016 yılında YÖK tarafından onaylandığında, bunu sosyal medya hesaplarımızda paylaşmış ve oldukça fazla yorum almıştık. Bunların tamamına yakını olumlu tepkilerdi ama içlerinde garip yorumlar da yok değildi. Bunlardan biri ise finansçı bir akademisyenden gelmişti; *“Bu bölüm akademiye ne katabilir, üç kredilik bir İslami bankacılık dersinden başka.”* Ben de kendisine yürütmekte olduğumuz yüksek lisans ve doktora programlarının içeriğini göndermiş, haliyle herhangi bir geri dönüş alamamıştım. Açıkçası bu akademisyenin uzmanlık alanına giren bir konuya ilgisizliği, bilgisizliği ve cesareti, bir iktisatçıyı İslami finans kurumları kitabının editörlüğüne kadar da götürdü...

Covid-19 salgını nedeniyle evlerimize kapandığımız bu günlerde, İslam Ekonomisi ve Finansı Bölümü (*Bölümün adı 2020 yılında YÖK kararıyla İslamî İktisadı ve Finans olarak değiştirilmiştir*) Türkiye’de ilk defa lisans düzeyinde mezunlarını vermektedir. İstanbul Sabahattin Zaim ile KTO Karatay ve Sakarya Üniversitelerinde yürütülen lisans programların eğitim dilinin Türkçe olması, ders materyali bulma konusunda ilgili öğretim üyelerini oldukça zorlamaktadır. Türkiye’de İslam iktisadı ve finansına ilişkin oldukça fazla nitelikli eser yayınlanmış olmasına rağmen, bu kitapların tamamına yakını yükseköğretimde öğretim materyali olarak kullanılmaya elverişli olmadığı gibi, bir kısmında kullanılan dil, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi öğrencileri için de pek anlaşılır değildir. Kitap, eksikliği hissedilen bu alana katkı sağlamak üzere özellikle lisansüstü dersler için planlanmış ve yaklaşık iki yıllık bir süreçten sonra basım aşamasına getirilmiştir. Türkiye’de şimdilik üç üniversitede lisans programı bulunmasına rağmen, onlarca üniversitede açılmış yüksek lisans ve doktora programları öğrenci kabul etmeye başlamıştır. Bu programların ve aynı alana hizmet eden araştırma merkezlerinin açılmasında emeği geçen tüm bilim insanlarına ve ilgili üniversitelerin yöneticilerine şükranlarımızı arz ederiz.

Uluslararası İslamî finans kurumları, hem lisans hem de lisansüstü programların müfredatında okutulan dersler arasında yer almaktadır. “Ku-

rum”un biri dar diğeri geniş olmak üzere iki anlamı bulunmaktadır. Örneğin her katılım bankası tüzel kişiliğe sahip dar anlamda bir kurum yani kuruluştur. Dar anlamdaki her bir katılım bankası, koordinasyon ve uyum içinde belirli bir düşünce, inanç ve davranışlardan oluşan katılım bankacılığı kurumunun ayrılmaz bir parçasıdır. Kitabın her bölümünde, hem geniş anlamda İslamî finans kurumları, hem de bunu oluşturan kuruluşlar incelenmektedir. Şüphesiz faaliyetlerinin niteliği ve niceliği birbirinden farklı olan kuruluşları aynı düzene göre ve insicamı bozmadan incelemek kolay değildir. Ancak okuyucuya kolaylık sağlaması ve pedagojik endişeler nedeniyle her bölümde, öncelikle kurumun İslamî finans ekosistemi içerisinde yeri, gelişimi ve önemi belirtilmiş, sonrasında ise ilgili kuruluşların global ve ulusal örnekleri incelenmiştir. Bu inceleme kuruluşların tarihçesi, yönetimi ve faaliyetlerini ile İslamî finansa katkılarını kapsamaktadır.

Kitap, lisansüstü öğrenciler için olduğu kadar İslam ekonomisi ve finansı alanında araştırma yapmak isteyenler hatta uygulayıcılar için de bir başucu eser olma iddiasını taşımaktadır. Zira kitapta İslamî finans kurumları ile birlikte bu kurumların günümüzdeki faal örnekleri detaylıca incelenmiştir. Belki kitapta yer alması gerektiği düşünülen kuruluşların sayısı daha fazla olabilirdi ancak, elinizdeki bu eser bir ansiklopedi olmaktan ziyade İslamî finans kurumlarının gelişiminde öneme sahip bazı global ve ulusal kuruluşları incelemek üzere tasarlanmıştır. Dolayısıyla kitap İslamî finans kuruluşlarının tümünü değil seçilmiş bazı farklı ülke örneklerini içermektedir. Kuruluşların seçiminde kolay ulaşılabilir, daha fazla bilgi ile ilgili yayına ulaşılabilir olmaları da etkili olmuştur. Nitekim bazı kuruluşlarla ilgili yeteri kadar bilgiye ulaşamaması, kitap içeriğinden çıkarılmasını gerektirmiştir. Kitapta yer alan bazı bilgiler, özellikle de kurumların yöneticileri ve finansal göstergeler sürekli yenilenmekte ve güncelliğini yitirmektedir. Bu durumun kitabın yeni baskılarının güncelleme ihtiyacını doğurmasına rağmen, okuyucuya genel bir fikir vermesi açısından kitaba dâhil edilmesi tercih edilmiştir.

Kitap bölümleri editör tarafından belirlenmiş ve sonrasında alanında uzman akademisyenlere yazılması için teklif götürülmüştür. Bölüm yazarlarının tamamının *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi*’nde çalışan / ders veren akademisyenlerden seçilmesi bir tesadüf değildir. Üniversitemiz, İslam ekonomisi ve finansı alanında sadece Türkiye’de öncü bir rol oynamakla kalmayıp global düzeyde de rüştünü ispatlamış, bu aşamaya ise yö-

netimi, akademik personeli ve öğrencileri ile gelmiştir. Nitekim *The European* Yayın grubu, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'ni 2020 yılında dünyada "İslam Ekonomisi ve Finansı Alanında En İyi Eğitim Sağlayan Kurum" olarak seçmiştir. Bazı bölüm yazarlarının alana vukufiyeti sadece teorik düzeyde kalmayıp uygulamayı da içermektedir ki, bu durum bir editör için eşsiz bir nimettir. Tüm bölüm yazarlarına bilgi birikimlerini okuyucularla paylaşmak için gösterdikleri özverili çalışmalarından dolayı teşekkür ediyorum.

2020 yılı tüm dünya için olağanüstü Pandemi koşullarında yaşanırken, İslam iktisadı ve finansı alanında önemli bilimsel çalışmalara imza atan ve nitelikli akademisyenlerin yetişmesinde öncül rolleri bulunan hocalarımızı kaybetmenin derin üzüntüsünü yaşamaktayız. Aynı üniversitede görev yapmaktan büyük bir onur duyduğumuz hocalarımızdan yeteri kadar istifade edememiş olmak, bu üzüntümüzü daha da artırmaktadır. Prof. Dr. Sabri Orman hocamızdan otuz yıl önce aldığımız İslam iktisadı derslerinin izleri hala üzerimizdedir. Son beş yılda İslam ekonomisi alanına yönelik projelerde beraber çalışma fırsatı bulduğumuz Prof. Dr. Arif Ersoy'un prensipleri ufkumuzu genişletmiştir. ***"İnsanoğlu öldüğü zaman, bütün amellerinin sevabı da sona erer. Şu üç şey bundan müstesnadır: Sadaka-i câriye, istifade edilen ilim, kendisine dua eden hayırlı evlat."*** Cenab-ı Allah, hocalarımızı ve bizleri amel defteri kapanmayanlardan eylesin.

Şüphesiz editörlüğünü yürüttüğüm bu kitapta eksiklikler ve hatalar vardır. Akademik açıdan tüm sorumluluk yazarlara ait olmasına rağmen bu tür eksikliklerin muhatabı editördür. Tespit edilen eksik ve hataların tarafımıza bildirilmesi bizi memnun edecektir. Aslında amacımız kitabın her baskısında hataları düzelterip içeriğini geliştirerek bu alanda temel bir başvuru kitabı haline gelmesidir.

Gayret bizden, tevfik Allah'tandır...

Prof. Dr. İbrahim Güran Yumuşak

Acıbadem, Ekim 2021

İÇİNDEKİLER

TAKDİM VE İTHAF.....	v
Birinci Bölüm	
İSLAMÎ FİNANSIN KURUMSALLAŞMASI VE EKOSİSTEMİ.....	1
İbrahim Güran Yumuşak	
İkinci Bölüm	
İSLAM KALKINMA BANKASI	31
Ahmet Şuayb Gündoğdu	
Üçüncü Bölüm	
İSLAMÎ FİNANS DENETİM VE STANDART KURUMLARI.....	57
Ensari Yücel	
Dördüncü Bölüm	
ULUSLARARASI İSLAMÎ BANKACILIK UYGULAMALARI.....	91
Zeyneb Hafsa Orhan	
Beşinci Bölüm	
TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI.....	127
Yusuf Dinç - Yüksel Keleş - Tamer Daniş	
Altıncı Bölüm	
İSLAMÎ SİGORTA KURUMLARI	151
Rümeysa Bilgin	
Yedinci Bölüm	
İSLAMÎ SERMAYE PİYASASI KURUMLARI	185
Mustafa Çakır	
Sekizinci Bölüm	
İSLAMÎ FİNANS İŞ BİRLİĞİ VE DANIŞMANLIK KURUMLARI.....	215
Fatih Kazancı	

Dokuzuncu Bölüm	
İSLAMÎ MİKROFİNANS KURUMLARI	251
İbrahim Güran Yumuşak - Mustafa Afşin Sancar	
Onuncu Bölüm	
İSLAMÎ YARDIMLAŞMA KURUMLARI	299
Mahmut Bilen - Ali Can Yenice	
On Birinci Bölüm	
ÖZEL AMAÇLI FON UYGULAMALARI: HAC VE ZEKÂT FONU	351
Mahmut Bilen - Rümeyza Bilgin - Ali Can Yenice	
On İkinci Bölüm	
İSLAMÎ FİNANS ARAŞTIRMA VE YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI	385
Haşmet Gökırmak	
On Üçüncü Bölüm	
İSLAMÎ FİNANS DERGİ VE KONGRELERİ	441
Hakan Sarıbaş - İbrahim Güran Yumuşak	
Ek: KAUJIE İslam Ekonomisi ve Finansı Literatürü Sınıflandırması.....	467
YAZAR BİLGİLERİ.....	481